

कठश्रुत्युप०

१

सुवादिनो वदं त्यस्तमित आदित्ये कथं वा स्योपस्य र्शनमितितान्हो वा च यथा ह निलथारात्रौ नास्य
नक्तं नवादिवा तदप्येतद्विषयोक्तं सद्यः दिवा हे वारस्मै सवतिय एवं विद्वानेतेनात्मानं संधत्ते संधत्ते २
देवा ह वै समेत्य प्रजापतिमब्रुवन् न विदामो न विदाम इति सो ब्रवीद्ब्रह्मिष्ठेभ्यो मेतद्वदतां तास्य
मेतितेथो वेते ब्रह्मिष्ठानवदंतो नवदंत इत्येतत्सर्वदेवानां सार्द्धिनां सालोक्यतां सायोज्यतां गच्छतिय
वं वेदसा शिरवान् केशान्निःकृत्य विस्मज्य यज्ञोपवीतिनिःक्रम्य पुनर्दृष्ट्वा त्वं ब्रह्म त्वं यज्ञस्त्वलोकस्त्ववषट्कार
स्त्वमोंकारस्त्वस्वाहा त्वं स्वधा त्वं धाता त्वं विधाता त्वं त्वष्टा त्वं प्रतिष्ठासीत्यथ पुनो वदत्यहं ब्रह्मा हं यज्ञो हं लो
को हं वषट्कारो हं मोंकारो हं स्वाहा हं स्वधा हं धाता हं विधाता हं त्वष्टा हं प्रतिष्ठा हं मस्मीति तान्येतान्यनुब्रजन्
श्रुमापातयेद्यदश्रुमापातयेत्प्रजां विन्द्याच्छिन्द्यात्सदक्षिणमावृत्त्येतच्चानवेक्षमाणाः प्रत्यायंति स्वस्वग्या
मवतिसस्वग्यामवति ३ ब्रह्मचारी वेदमधीत्येव वेदान्वाचरितं ब्रह्मचर्येद्वारा नाहस्य पुत्रानुत्पाद्यतान
नुरूपां विवर्तिमिर्विलस्येष्वाचरा क्तोयुज्ञेस्तस्य सन्यासो गुरुभिरनुज्ञातस्य बांधवैश्च सोरप्यं परेत्यद्वाद
शरात्रं प्रयुसाग्निहोत्रं जुहुयाद्वादशरात्रं प्रयोक्त्वक्षस्यद्वादशरात्रस्यालेऽग्नये वैश्वानराय प्रजापतये च प्राजा
पत्यं च रुवेष्टुवंत्रिकपालमग्निसंस्थितानि पूर्वाणि दारुपात्राण्यग्नौ जुहुयान्मृगयान्यक्क जुहुयात्तेजसानिः

१

२४
१७(९)

१६७

श्रीगणेशायनमः। अथ कथं भुत्सुपनिषद्विरच्यते। ॐ। यो नुक्रमेण सन्यसतिसन्यस्तोभवतिकोयं
सन्यासउच्यते कथं सन्यस्तोभवतिय आत्मानं क्रियाभिः स्रगुप्तं करोति मातरं पितरं भार्यां पुत्रां तृहृदे
बंधूननुमोदयित्वा ये वास्यस्तत्विजस्ता त्सर्वं श्रुत्वा पूर्ववदृणीत्वा वैश्वानरीमिष्टिं कुर्यात्सर्वस्वं दद्याद्यजमान
स्यांगान्यृत्विजस्तत्विजः सर्वैः पात्रैः समारोप्य यदा हवनीये गार्हपत्येऽन्वाहार्यपचने सन्यावसथ्य योश्च
प्राणापानव्यानोदानसमाना त्सर्वं त्सर्वेषु समारोपयेत्स शिखान्केशोन्निःकृत्य विसृज्य यज्ञोपवीतं
निष्क्रम्य पुनं दृष्ट्वा त्वं ब्रह्म त्वं यज्ञस्त्वं सर्वमित्यनुमंत्रयेत्। यद्यपुत्रोभवत्यात्मानमेवं ध्यात्वा अनपेक्षमा
णः प्राचीं मुहीवीं वादिशं प्रज्जेत्। चतुर्ष्वर्केषु भौक्षचयं चरेत्प्राणिपात्रेणाशानं कुर्यादोषधवत्प्राश्री
याद्यथा लाभमश्रीयात्माणासंधारणार्थं यथा मे दोषादिर्न जायते कृशीकृत्वा ग्राम एक रात्रं नगरे पञ्च रा
त्रं चतुरो मासान्वाषिकान् ग्रामे वा नगरे वा पिवसे दिशीर्णं वस्त्रं वल्कलं वा प्रतिगृह्य नान्यत्प्रतिगृह्णीया
द्यद्यशक्तो भवतियो न क्लेशः स तपस्यते तप इति १ यो वा एवं क्रमेण सन्यसतियो वा व्युत्तिष्ठति किम
प्यस्य यज्ञोपवीतं का वास्य शिखा कथं वास्योपस्य र्शनमिति तान् दोषां च दमे वास्य तद्यज्ञोपवीतं
यदात्मा ध्यानं विद्या सा शिखानीरेः सर्वत्रावस्थितिः कार्य्यं निर्वर्तयन्नुदपात्रे जलतीरे निकेतनं हव

१४
१७(९)

८

२

अथ कालाग्निरुद्रोपनिषत्संक्षेपः॥ भद्रं कर्णेभिः०॥ स्वस्ति न इन्द्रोति शान्तिः॥ ॐ ३॥ अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं स ननु कुमा
 रः प्रपद्ये अधीहि भगवन् त्रिपुंड्रविधिसतत्वं किं इदं किं स्थानं कति प्रमाणं कारेखाः किं देवतं को मंत्राः काः शक्तयः किं फ
 लमिति तद् होवाच भगवान्यद्व्यतदाग्नेयं मस्मसद्य आदि पंच ब्रह्म मंत्रैः पारंगत्य अग्निरिति भस्मे सनेन वाभि
 मं च मानुस्तोके तिसमुद्धृत्य मोनो महान्तमिति चालोड्य अंबकं यजामह इति शिरो ललाटवत्संस्कारं ध्वजिति त्रिभिर्ह्य
 युषैरुच्यं ब्रह्म शक्तिभिर्येति स्तोत्रे रवाः प्रकुर्वत ब्रतमेतच्छास्त्रं सर्ववेदेषु वेदवादिभिरुक्तं तत्समाचरेन्मुमुक्षुर्न
 पुनर्भवाया अथ स ननु कुमारप्रमाणमस्मन्निधाया ललाटादौ च ह्रस्वभुवोर्मध्यतः॥ यास्य प्रथमो रेखा सा गार्हप
 त्यश्वाकारो रजोः पूलो कश्चात्मा क्रिया शक्तिः कवेदः प्रातः सवनं महेश्वरः॥ यास्य द्वितीयो रेखा सा दक्षिणाग्निरुद्रो
 रः सततमंतरिक्षमंतरात्मा चिच्छा शक्तियुजुर्वेदो माध्यंदिनं सवनं सदाशिवः॥ यास्य तृतीयो रेखा सा आहवनीयो
 मकारस्ते माद्योः परमात्मा ज्ञानशक्तिः सामवेदस्तृतीयं सवनं शिवो देवतेति त्रिपुंड्रं भस्मना करोतियो विद्वान्ब्रह्मवा
 शी गृहस्थो वानप्रस्थो यतिर्वा समस्तमहापातकोपपातकेभ्यः पूतो भवति स सर्वदेवैर्ज्ञातो भवति स सर्वैर्देवैरनु
 ध्यातो भवति स सर्वेषु तीर्थेषु रज्जातो भवति स तत्तं रुद्रजापी भवति देहसंक्ता शिवसायुज्यतामिति न च पुनराव
 र्त्तते न च पुनरावर्तत इति १ इत्यथर्ववेदोक्तकालाग्निरुद्रोपनिषत्समाप्ता ॐ भद्रं कर्णेभिः०॥ स्तिरे रंगैः०॥
 स्वस्ति न इन्द्रोति शान्तिः शान्तिः शान्तिः

94
17 (d)

94
17 (d)

२

२४
१७ (D)

कठश्रुत्युप०

गुरवे दद्यान्मातृं मामवहाय परागाभित्येवंगार्हपत्यमित्येवंदक्षिणाग्निमेवमाहवनीयमरणिदेशाद्भस्ममुष्टिं विवेदि
त्येके स शिरवान्केशान्निःकृत्य विसृज्य यज्ञोपवीतं भूः स्वाहेत्यक्लृजुहुयादत ऊर्ध्वमनशनमपां प्रवेशमग्निप्रवेशं
वीराध्यानं महाप्रस्थानं वृद्धाश्रमं वा गच्छेत्सद्यः सायं प्राश्नीयात्सोऽस्य सायं होमो यत्प्रातः सोऽयं प्रातर्घट्टं हरेत्तद्वरेयसो
र्णमास्य यत्सोर्णमास्य यद्दसंते केशाश्च श्रुलोमनखानि वापयेत्सोऽस्याग्निष्टोमः सोऽस्याग्निष्टोमः ४ सन्त्यस्याग्नि
न पुनरावर्तयेद्यन्मनुर्जीयो मावहदित्यध्यात्ममंत्राञ्जपेत्स्वस्तिसर्वजीवेभ्य इत्युक्तादीक्षामुपेयात्काषायवा
साः कसोपस्थलोमान्नुर्जयेच्छुभुं डोस्त्रोदरपान्नः कस्मादित्यध्यात्ममस्य ध्यायत ऊर्ध्वगोपायुर्विमुक्तमा
र्गमिवेत्। अनिकेतश्चरेद्दिशा शनिदद्याद्धैवेकं धारयेज्जंतु संरक्षणाथं वर्षावर्जमिति तदपि श्लोकाः। कुंडिका
चमसंशिक्यं त्रिविष्टधमुपानहो। शीतोपघातिनी कंथां कोपीनाच्छादनं तथा। पवित्रं स्नानं शांटी च उत्तरासंग
मेव च। यज्ञोपवीतं वेदांश्च सर्वं तद्वर्जयेद्यतिः। स्नानं ध्यानं तथा शोचमद्भिः पूताभिराचरेत्। नदीपुलिनशावी स्या
द्देवागारेषु वा स्वपेत्। नात्यर्थं सुखदुःखाभ्यां शरीरमुपतापयेत्। स्त्रियमानो न तुष्येत्तानं दितो न शपेत्तरान्। ए
तां वृत्तिमुपासंतस्तान्यंती द्रियाणि च तान्यंती द्रियाणि चेति ५ इत्यथर्ववेदकठश्रुतिरूपनिषत्समाप्ता

94
17(0)

740